

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.02.2016, sp. zn. 31 Cdo 4001/2013, ECLI:CZ:NS:2016:31.CDO.4001.2013.1

Číslo: 22/2017

Právní věta: Účastníku obchodní veřejné soutěže podle § 281 a násl. obch. zák. svědčí aktivní věcná legitimace v řízení o určení neplatnosti smlouvy, uzavřené v rámci obchodní veřejné soutěže mezi vyhlášovatelem soutěže a jiným účastníkem (navrhovatelem), a to bez ohledu na to, zda si vyhlášovatel soutěže vyhradil postupem podle § 287 odst. 2 obch. zák. právo odmítnout všechny předložené návrhy.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 10.02.2016

Spisová značka: 31 Cdo 4001/2013

Číslo rozhodnutí: 22

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Veřejná soutěž, Žaloba určovací

Předpisy: § 281 obch. zák.
§ 80 písm. c) o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. 9 Cmo 429/2012, jakož i rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 6. 2012, sp. zn. 37 Cm 56/2010, a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 25. 6. 2012, č. j. 37 Cm 56/2010-441, zamítl žalobu o určení neplatnosti smlouvy o prodeji 72 000 ks akcií emitovaných společností P. a. s., uzavřené mezi druhým žalovaným jakožto prodávajícím a prvním žalovaným jakožto kupujícím (dále též jen „sporné akcie“ a „sporná smlouva“), a žalobu o určení, že jediným akcionářem společnosti P. a. s. je druhý žalovaný (výrok I.), a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.), uzavíraje, že žalobci nesvědčí na požadovaném určení naléhavý právní zájem.

2. Rozsudkem ze dne 25. 6. 2013, č. j. 9 Cmo 429/2012-524, Vrchní soud v Praze k odvolání žalobce potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I., změnil jej ve výroku II. co do výše náhrady nákladů řízení (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

3. Jde o druhé rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, když usnesením ze dne 6. 12. 2011, č. j. 9 Cmo 204/2011-315, zrušil rozsudek ze dne 21. 3. 2011, č. j. 37 Cm 56/2010-277, jímž Krajský soud v Hradci Králové žalobu zamítl, a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

4. Odvolací soud vyšel z toho, že:

[1] Druhý žalovaný vyhlásil inzerátem v Hospodářských novinách „výběrové řízení“ na koupi sporných akcií. Zájemci mohli předkládat návrhy kupních smluv do 19. 1. 2009.

[2] Podle podmínek výběrového řízení nebyl druhý žalovaný povinen uzavřít kupní smlouvu se žádným ze zájemců, kteří předložili návrh kupní smlouvy.

[3] Žalobce se domáhá určení neplatnosti sporné smlouvy s odůvodněním, že se vypsaného výběrového řízení zúčastnil a předložil nejvýhodnější nabídku, přesto druhý žalovaný uzavřel spornou smlouvu s prvním žalovaným.

5. Na takto ustaveném základě odvolací soud uzavřel, že druhý žalovaný uveřejněním inzerátu vyhlásil obchodní veřejnou soutěž podle § 281 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“), ve které si v souladu s § 287 obch. zák. vyhradil právo odmítnout všechny návrhy kupních smluv.

6. Žalobci by podle odvolacího soudu svědčil naléhavý právní zájem na požadovaném určení ve smyslu § 80 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), pouze kdyby druhý žalovaný měl povinnost - v případě neplatnosti sporné smlouvy - uzavřít smlouvu o prodeji sporných akcií se žalobcem. Tak tomu ovšem v projednávané věci není. Případné určení neplatnosti sporné smlouvy by nic nezměnilo na právním postavení žalobce, neboť druhý žalovaný by nebyl povinen uzavřít se žalobcem smlouvu „dle návrhu kupní smlouvy předloženého žalobcem“. V této souvislosti odvolací soud odkázal na důvody usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 9. 2009, sp. zn. [III. ÚS 2085/09](#).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 o. s. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2013, dovozuje, že napadené rozhodnutí spočívá na řešení otázky aktivní věcné legitimace a naléhavého právního zájmu účastníka obchodní veřejné soutěže na určení neplatnosti smlouvy, uzavřené mezi vyhlášovatelem soutěže a jiným účastníkem (navrhovatelem), při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od (dovolatel citované) ustálené judikatury Nejvyššího soudu.

8. Dovolatel má za to, že závěr odvolacího soudu je v rozporu s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. [23 Cdo 787/2007](#) (který je - stejně jako ostatní rozhodnutí Nejvyššího soudu přijatá po 1. lednu 2001 - veřejnosti přístupný na webových stránkách dovolacího soudu), v němž dovolací soud uzavřel, že účastník, který v rámci vyhlášeného výběrového řízení neuspěje (nebyla-li soutěž zrušena či nebyly-li odmítnuty všechny nabídky), je věcně legitimován k podání žaloby o určení neplatnosti smluv uzavřených na základě výběrového řízení s jinými účastníky a svědčí mu i naléhavý právní zájem na takovém určení, neboť případný závěr o neplatnosti předmětných smluv může ovlivnit právní postavení neúspěšného účastníka, včetně eventuální možnosti uzavření smlouvy v dalším výběrovém řízení.

9. Dovolatel zdůrazňuje, že aktivní věcnou legitimaci i naléhavý právní zájem Nejvyšší soud shledal bez ohledu na to, zda nabídka žalujícího účastníka byla nejlepší a zda podmínky výběrového řízení umožňovaly odmítnout všechny nabídky. Opačný závěr vede podle dovolatele k odepření práva na soudní ochranu, neboť pouhá možnost odmítnout všechny návrhy smluv by znemožnila soudní

přezkum platnosti smlouvy vzešlé z některé z forem veřejného výběrového řízení. Neuzavře-li vyhlášovatel smlouvu se žádným z uchazečů, nelze hovořit o porušení práv účastníků výběrového řízení, byť by proběhlo protiprávně. Jestliže však vyhlášovatel některý z návrhů akceptuje, má účastník výběrového řízení podle dovolatele právo na přezkum platnosti takto uzavřené smlouvy.

10. První žalovaný považuje dovolání za nepřipustné a navrhuje, aby je Nejvyšší soud odmítl. Poukazuje přitom na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2010, sp. zn. [32 Cdo 3660/2010](#), a ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. [23 Cdo 606/2011](#), a dovozuje, že napadené rozhodnutí je v souladu se závěry formulovanými Nejvyšším soudem v těchto rozhodnutích.

11. Druhý žalovaný navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl.

III.

Připustnost dovolání

12. Tříčlenný senát číslo 29, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, zjistil, že dovoláním otevřená otázka předpokladů aktivní věcné legitimace a naléhavého právního zájmu osoby, která není stranou smlouvy uzavřené na základě obchodní veřejné soutěže či jiného veřejného výběrového řízení, na určení neplatnosti této smlouvy, je v judikatuře Nejvyššího soudu řešena nejednotně.

13. V rozsudku ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. [23 Cdo 787/2007](#), dospěl Nejvyšší soud k závěru přílehavě popsanému v dovolání, a to za situace, kdy podle skutkových zjištění v dané věci si vyhlášovatel soutěže vyhradil právo odmítnout všechny předložené návrhy.

14. Taktéž v rozsudku ze dne 12. 5. 2010, sp. zn. [28 Cdo 1308/2010](#), Nejvyšší soud uzavřel, že „je-li žalobou na určení neplatnosti právního úkonu zpochybňována platnost smlouvy, která byla uzavřena na základě některé z forem veřejného výběrového řízení, tedy za nároku na jistou transparentnost projednání nabídek, je na takovém určení dán naléhavý právní zájem“. (...) „Důvodem pro tento závěr je obecně to, že rozsudek, kterým soud určí, že smlouva uzavřená s jiným zájemcem o koupi je neplatná, je dostatečným podkladem k tomu, aby se neúspěšný zájemce mohl znovu domáhat práv, jež mu porušením pravidel výběrového řízení byla upřena“. K obdobným závěrům Nejvyšší soud dospěl již v rozsudku ze dne 3. 4. 1997, sp. zn. 2 Odon 8/96, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročník 1998, pod číslem 60, a v rozsudku ze dne 27. 10. 1999, sp. zn. [2 Cdon 824/97](#), uveřejněném pod číslem 9/2001 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 9/2001“).

15. Naopak např. v usnesení sp. zn. [32 Cdo 3660/2010](#), či sp. zn. [23 Cdo 606/2011](#), Nejvyšší soud při posuzování aktivní věcné legitimace a naléhavého právního zájmu žalobce, který se ucházel o nabytí majetku České republiky „v nabídkovém řízení“, na určení neplatnosti kupní smlouvy uzavřené s jiným zájemcem, uzavřel, že žalobci nespovídá naléhavý právní zájem na požadovaném určení ve smyslu § 80 písm. c) o. s. ř., protože „z právních předpisů nevyplývá vynutitelné právo ucházet se o majetek státu označený v ustanovení § 38a zákona č. 77/2002 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2006, a žalobkyní požadované určení by tak nemohlo mít příznivý dopad na její právní postavení“. V posledně označeném rozhodnutí Nejvyšší soud výslovně doplnil, že uvedený závěr není v rozporu s judikaturou týkající se „věcné legitimace neúspěšného účastníka veřejné obchodní soutěže (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 1997, sp. zn. 20 Odon 8/96) a veřejného výběrového řízení (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. [23 Cdo 787/2007](#))“, neboť „na projednávaný případ, kdy požadované určení nemůže založit vynutitelné právo žalobkyně ucházet se o majetek státu, citovanou judikaturu vztáhnout nelze“.

16. Ke shodným závěrům (jako v předchozím odstavci) dospěl Nejvyšší soud i v usneseních ze dne 3.

4. 2008, sp. zn. [28 Cdo 913/2008](#), ze dne 23. 3. 2010, sp. zn. [32 Cdo 1317/2008](#), ze dne 22. 4. 2010, sp. zn. [32 Cdo 2622/2008](#), ze dne 27. 4. 2010, sp. zn. [32 Cdo 5026/2008](#), ze dne 2. 8. 2010, sp. zn. [32 Cdo 221/2009](#), ze dne 14. 4. 2011, sp. zn. [23 Cdo 1257/2010](#), či ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. [23 Cdo 2155/2011](#).

17. Tříčlenný senát číslo 29 má - oproti názoru vyjádřenému v usnesení sp. zn. [23 Cdo 606/2011](#) - za to, že závěry posledně označených rozhodnutí jsou v rozporu se závěry formulovanými a odůvodněnými v rozsudcích sp. zn. [23 Cdo 787/2007](#) a sp. zn. [28 Cdo 1308/2010](#); proto rozhodl o postoupení věci podle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (dále též jen „velký senát“). Velký senát pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

18. Rozhodné znění občanského soudního řádu, podle kterého velký senát dovolání projednal a rozhodl o něm (do 31. 12. 2013) se podává z článku II. bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

19. Výše označená rozhodnutí byla přijata v obdobných skutkových poměrech, kdy vyhlášovatel obchodní veřejné soutěže, resp. jiného veřejného výběrového řízení, nebyl podle pravidel soutěže (výběrového řízení) povinen akceptovat žádný z podaných návrhů. Jinými slovy, v žádném z posuzovaných případů žalobci nesvědčilo - v případě vyhovění žalobě o určení neplatnosti smlouvy uzavřené mezi vyhlášovatelem soutěže (výběrového řízení) a jiným účastníkem (navrhovatelem) - právo na uzavření smlouvy s vyhlášovatelem soutěže (výběrového řízení). Závěry formulované v usneseních sp. zn. [32 Cdo 3660/2010](#) či sp. zn. [23 Cdo 606/2011](#) (a dalších výše označených rozhodnutích) jsou proto v rozporu se závěry přijatými v rozsudcích sp. zn. [23 Cdo 787/2007](#) a sp. zn. [28 Cdo 1308/2010](#). Dovolání je tudíž přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť dovoláním otevřená otázka je v judikatuře Nejvyššího soudu řešena rozdílně.

IV. Důvodnost dovolání

20. Odvolacímu soudu lze především vytknout, že nerozlišoval mezi naléhavým právním zájmem na požadovaném určení a věcnou legitimací ve sporu. Věcnou legitimaci k určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, má ten, kdo je účasten právního vztahu nebo práva, o něž v řízení jde, nebo jehož právní sféry se sporný právní vztah nebo sporné právo týká. Naléhavý právní zájem na požadovaném určení pak vyjadřuje způsob právní ochrany, které se má dostat soudním rozhodnutím tomu, kdo má v řízení o určovací žalobě aktivní věcnou legitimaci, a to vůči tomu, kdo je k požadovanému určení pasivně věcně legitimován (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. [21 Cdo 679/2001](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 5, ročník 2002, pod číslem 77, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2006, sp. zn. [29 Odo 294/2003](#), uveřejněný pod číslem 10/2007 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. [29 Cdo 3469/2009](#)).

21. Velký senát se proto nejprve zabýval tím, zda účastníku obchodní veřejné soutěže svědčí aktivní věcná legitimace v řízení o určení neplatnosti smlouvy, uzavřené mezi vyhlášovatelem soutěže a jiným účastníkem soutěže (navrhovatelem).

22. Obecně platí, že aktivní věcnou legitimaci v řízení o určení neplatnosti právního úkonu (smlouvy) mají nejen účastníci dotčeného právního úkonu (resp. jejich právní nástupci), ale taktéž další osoby, na jejichž právní postavení by kladné rozhodnutí o takové žalobě mohlo mít příznivý dopad (srov. za všechna rozhodnutí např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1690/97, či

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2005, sp. zn. [29 Odo 449/2004](#), anebo ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. [29 Odo 387/2006](#)). Žalobě přitom může být vyhověno jen tehdy, jestliže se řízení účastní (na straně žalobce nebo žalovaného) všichni účastníci napadeného právního úkonu (smlouvy), popřípadě jejich právní nástupci (srov. např. opět rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [21 Cdo 679/2001](#)).

23. Uzavřel-li vyhlášovatel obchodní veřejné soutěže s některým z účastníků soutěže (navrhovatelů) smlouvu, pak určení neplatnosti této smlouvy může mít příznivý dopad na právní poměry ostatních účastníků obchodní veřejné soutěže, jejichž návrhy vyhlášovatel neakceptoval. To platí i tehdy, jestliže si vyhlášovatel v podmínkách soutěže vyhradil právo odmítnout všechny předložené návrhy (§ 287 odst. 2 obch. zák.), avšak tohoto práva nevyužil (a návrh některého z účastníků akceptoval). Vyhoví-li soud žalobě (určí-li neplatnost smlouvy), otevírá se úspěšnému žalobci možnost uzavřít s vyhlášovatelem smlouvu, a to případně i v nové obchodní veřejné soutěži. Opačný výklad, podle něhož je předpokladem aktivní věcné legitimace soudně vynutitelný nárok žalobce na uzavření smlouvy s vyhlášovatelem, by umožnil vyloučit soudní přezkum obchodní veřejné soutěže jakožto jednoho ze způsobů uzavírání smluv pouze tím, že vyhlášovatel soutěže si v podmínkách soutěže vyhradí právo odmítnout všechny předložené návrhy. Takový závěr považuje velký senát za nepřijatelný, a to tím spíše, je-li vyhlášovatelem soutěže územní samosprávný celek (či jiná veřejnoprávní korporace) nakládající s veřejným majetkem.

24. Velký senát se proto přiklání k závěrům formulovaným v rozsudcích sp. zn. 2 Odon 8/1996, sp. zn. [23 Cdo 787/2007](#) a sp. zn. [28 Cdo 1308/2010](#), jakož i v R 9/2001, a uzavírá, že účastníku obchodní veřejné soutěže svědčí aktivní věcná legitimace v řízení o určení neplatnosti smlouvy, uzavřené v rámci obchodní veřejné soutěže mezi vyhlášovatelem soutěže a jiným účastníkem (navrhovatelem).

25. Předpokladem úspěšnosti žaloby o určení, zda tu právo nebo právní vztah je či není [§ 80 písm. c) o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2013], však není pouze aktivní věcná legitimace žalobce, ale také jeho naléhavý právní zájem na požadovaném určení.

26. Jak plyne z ustálené judikatury Nejvyššího i Ústavního soudu, je určovací žaloba podle § 80 písm. c) o. s. ř. preventivního charakteru a má místo jednak tam, kde její pomocí lze eliminovat stav ohrožení práva či nejistoty v právním vztahu, a k odpovídající nápravě nelze dospět jinak, jednak v případech, v nichž určovací žaloba účinněji než jiné právní prostředky vystihuje obsah a povahu příslušného právního vztahu a jejím prostřednictvím lze dosáhnout úpravy, tvořící určitý právní rámec, který je zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků. Tyto funkce určovací žaloby přitom korespondují právě s podmínkou naléhavého právního zájmu (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1338/96, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročník 1997, pod číslem 21, či náleží Ústavního soudu ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. [III. ÚS 17/95](#), uveřejněný pod číslem 65/1995 Sbírkou nálezů a usnesení Ústavního soudu).

27. Je-li neúspěšný účastník obchodní veřejné soutěže, jehož návrh vyhlášovatel neakceptoval, aktivně věcně legitimován k podání žaloby o určení neplatnosti smlouvy uzavřené mezi vyhlášovatelem a jiným účastníkem soutěže (navrhovatelem), a nemá-li k dispozici jiný právní prostředek, jehož prostřednictvím by mohl účinněji hájit svá (uzavřenou smlouvou dotčená) práva, má zásadně i naléhavý právní zájem na takovém určení.

28. Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem není správné a dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl uplatněn právem, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první, o. s. ř.), rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 zrušil. Důvody, pro které nemohlo obstát rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozsudek soudu prvního stupně; Nejvyšší soud proto zrušil i jej a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá, o. s. ř.).